

Εσάδα Η Ε 2/19
2017/10
12/3/201

Θέμα: Προοδευτική Διακυβέρνηση - Πολιτική για τη διαφορετικότητα

Γενικές σκέψεις

1. Η διαφορετικότητα φαίνεται να απειλείται στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, με την ομογενοποίηση των επικοινωνιακών πρακτικών και προτύπων που συνοδεύουν την τελευταία (ενιαία γλώσσα, ενιαίοι κώδικες, άρα και υιοθέτηση κοινών προτύπων σε βάρος των ιδιαιτεροτήτων κάθε πολιτισμού). Η σχέση “διαφορετικότητα v/s παγκοσμιοποίηση” πρέπει να αλλάξει, κυρίως με το επιχείρημα του ότι η επικοινωνία είναι κατ’ εξοχήν δημιουργικό στοιχείο, όταν συνδέει τους διαφορετικούς, εκείνους που έχουν αναπτύξει ιδιαίτερες ταυτότητες και στυλ ζωής, έχοντας να “δώσουν” κάτι νέο στον άλλο. Άρα η διατήρηση του διαφορετικού αποτελεί τελικά όρο για μια κοινωνία που απελευθερώνεται από τα δεσμά του εθνικού, οικονομικού, τεχνολογικού, πολιτισμικού απομονωτισμού και προάγει την επικοινωνία σε όλα της τα επίπεδα. Η επικοινωνία στο πλαίσιο μιας ισοπεδωτικής ομοιομορφίας θα οδηγούσε σε μια μηχανιστική κοινωνία, μια κοινωνία “ρομπότ”, στην οποία η αυτονομία του ατόμου δεν θα είχε πια θέση.

2. Η παρατήρηση αυτή οδηγεί στο εξής συμπέρασμα: ενώ στο παρελθόν η διαφορετικότητα ήταν αποτέλεσμα του απομονωτισμού, επομένως στοιχείο δεδομένο της κοινωνικής συγκρότησης, σήμερα αποτελεί προνομιακό αντικείμενο πολιτικής, *θα υπάρξει μόνον αν το θελήσουμε*, δεν είναι δηλαδή δεδομένη. Θα υπάρξει μάλιστα μόνον αν το θελήσει μια προοδευτική πολιτική που πιστεύει στην ατομική και τη συλλογική αυτονομία. Η νεοφιλελεύθερη πολιτική ευνοείται περισσότερο από την καταθλιπτική ομοιομορφία του homo economicus, που δεν διαμεσολαβείται από συγκεκριμένα πολιτισμικά πρότυπα.

3. Αντιπροσωπεύει πλεονέκτημα για τη διατήρηση της “διαφοροποίησης” το γεγονός ότι ενώ η παγκοσμιοποίηση συνιστά μια αυθόρμητη, ασυντόνιστη διαδικασία που προωθείται από τις δυνάμεις της αγοράς, η “περιφερειακή ολοκλήρωση” συνιστά ένα ελεγχόμενο, προγραμματισμένο πολιτικό φαινόμενο που προωθείται κυρίως από τους πολιτικούς φορείς.

4. Πρέπει, εξάλλου, να συνεκτιμήσουμε δύο θετικά και ένα αρνητικό στοιχείο στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και να κινηθούμε ανάλογα. Τα θετικά στοιχεία είναι : α) Η τάση ενίσχυσης των αποκεντρωμένων πρωτοβουλιών σε τοπικό επίπεδο που έχει ευνοηθεί σημαντικά από τις νέες τεχνολογίες. Η τάση αυτή ενθαρρύνει τελικά τη διαφορετικότητα. β) Η εύκολη ενσωμάτωση στοιχείων διαφορετικής κουλτούρας (μουσική, κ.λπ.) και πάλι χάρις στην δυνατότητα πρόσβασης σε ένα μεγάλο όγκο πληροφοριών που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία. Απέναντι σε αυτά, υπάρχει το αρνητικό στοιχείο της εύκολης μετατροπής της διαφορετικής κουλτούρας σε απλή “μόδα”, που υιοθετείται με επιφανειακό και πρόσκαιρο τρόπο, χωρίς να οδηγεί σε πραγματική ενίσχυση της διαφορετικότητας μέσα σε ένα κοινό πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Και οι ethnic μόδες, πάντως, εξοικειώνουν από μια άποψη με το “διαφορετικό”, έστω και αν δεν είναι σε θέση να καθιερώσουν μια πολυπολιτισμική κουλτούρα.

5. Ένας άλλος κίνδυνος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η δημιουργία συνθηκών απομόνωσης λόγω της συλλογικής διεκδίκησης του δικαιώματος στη διαφορά. Η συλλογική και όχι απλώς η ατομική διεκδίκηση είναι φυσική, αφού μόνον έτσι μπορεί να περιμένει κανείς αποτελέσματα, στο βαθμό που αντιμετωπίζει μια κυρίαρχη κουλτούρα. Ωστόσο, η πρακτική αυτή δεν πρέπει να οδηγεί σε ιδιότυπα “γκέτο” που ουσιαστικά αναπαράγουν τον απομονωτισμό.

Τρόποι ενθάρρυνσης του σεβασμού της διαφορετικότητας

1. Περιφερειακή ολοκλήρωση και διαφοροποίηση

Κάτω από ποιές συνθήκες θα μπορούσαν ορισμένα σχήματα περιφερειακής ολοκλήρωσης (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση) να λειτουργήσουν ως συντελεστές προώθησης της διαφοροποίησης μέσα στο παγκοσμιοποιημένο διεθνές σύστημα ;

2. Πολιτισμική διαφορετικότητα/κοσμοπολιτισμός

i) Ο σεβασμός της διαφορετικής κουλτούρας υπάρχει ήδη ως αρχή σε διεθνή κείμενα (βλ. π.χ. Συνθήκη του Άμστερνταμ). Η αρχή αυτή θα πρέπει να εξειδικευθεί με την εσωτερική νομοθεσία κάθε κράτους - μέλους.

ii) Πρέπει να υπάρξει ένα κριτήριο για το όριο πέρα από το οποίο η διαφορετικότητα μετατρέπεται σε απομονωτισμό. Αφετηρία ενός τέτοιου προβληματισμού είναι ότι *η διαφορετικότητα πρέπει να υπηρετεί την επικοινωνία* στο πλαίσιο ενός κοινού χώρου συμβίωσης. Την υπερασπιζόμαστε γιατί εμπλουτίζει τη γνώση και την εμπειρία μας για τον κόσμο, γιατί μας ανοίγει νέες δυνατότητες, όχι για να χωρίσουμε από τον “άλλο”. Το κριτήριο αυτό θα είναι βέβαια πολύ γενικό, αλλά δεν θα πρέπει να είναι εντελώς αόριστο. Θα πρέπει επίσης να διέπει όλες τις εθνικές νομοθεσίες. Είναι σαφές, π.χ. ότι ρατσιστικά, φασιστικά ή παρόμοια πολιτισμικά πρότυπα πρέπει ρητά να αποκλείονται.

iii) Πρέπει να προωθηθούν εκπαιδευτικά προγράμματα προβληματισμού για την πολιτισμική διαφορετικότητα, και αν είναι δυνατόν να διενεργούνται σε πολυπολιτισμικό κοινό παιδιών. Δεν έχει, γενικά, νόημα η ανάπτυξη ανάλογων πολιτικών, όταν αυτές απευθύνονται σε “ομοιογενές” πολιτισμικά κοινό.

iv) Η ενθάρρυνση του κοσμοπολιτισμού πρέπει να συνδέει τη διαφορετικότητα με την προσωπική αυτονομία. Επομένως, χρειάζεται να αποδεσμευθούν οι δράσεις από σωματεία, οργανώσεις κ.λπ. που προωθούν λογικές πολιτισμικής “υπεροχής” και τελικά απομονωτισμού και να συνδεθούν, αντίθετα, με Μ.Κ.Ο. που δραστηριοποιούνται ιδίως στον χώρο των δικαιωμάτων.

v) Χρειάζεται να αναλάβουν πρωτοβουλίες οι ανεξάρτητες Εθνικές Επιτροπές για τα Δικαιώματα.

vi) Πώς μπορεί να οργανωθεί μία πολιτική “affirmative action” για να ενθαρρύνει την πολυπολιτισμική συμμετοχή σε προγράμματα συλλογικών δράσεων, αποφεύγοντας όμως “επανάπαυση” των συμμετεχόντων;

3. Εθνική/θρησκευτική διαφορετικότητα

i) Πρέπει να ελεγχθεί η νομοθεσία και να εκκαθαρισθεί από κατάλοιπα εθνικού και θρησκευτικού απομονωτισμού.

ii) Πρέπει να αναληφθούν πρωτοβουλίες, ιδίως σε συνεργασία με Μ.Κ.Ο., για το διάλογο και την ανάπτυξη κοινών δράσεων σε κοινωνικά ευαίσθητους τομείς από εκπροσώπους όλων των γνωστών θρησκειών και δογμάτων.

iii) Ιδίως η θρησκευτική διαφορετικότητα συνδέεται συχνά με την πρακτική κλειστών ομάδων, που λειτουργούν ουσιαστικά χωρίς να σέβονται την αυτονομία των μελών τους. Αυτές οι ακραίες εκδηλώσεις “φονταμενταλιστικής” έμπνευσης πρέπει να αποθαρρυνθούν με κατάλληλη αναμόρφωση της διδασκαλίας των θρησκευτικών στο σχολείο (επιμονή στη σύνδεση της θρησκευτικής ελευθερίας με τα άλλα θεμελιώδη δικαιώματα και τη δημοκρατία).

iv) Πώς θα μπορούσαν να αναδειχθούν τα κοινά στοιχεία των διαφόρων θρησκευμάτων, ώστε να συνειδητοποιηθεί ότι ανεξάρτητα από διαφορές υπάρχει μία κοινή βαθύτερη τάση, που τελικά επιβάλλει την ανεκτικότητα;

4. Πολιτικές μετανάστευσης

Μία από τις πιο εμφανείς πτυχές της παγκοσμιοποίησης είναι η διεθνής μετανάστευση σε μεγάλη κλίμακα. Η μετανάστευση, στην κλίμακα που έχει επηρεάσει πρόσφατα πολλές χώρες, έχει σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία, την κοινωνία και δημογραφία των χωρών προορισμού. Η μετανάστευση μπορεί να παίζει θετικό ρόλο διευρύνοντας την ανάπτυξη και αίροντας τα εμπόδια αλλά μπορεί και να αποδειχθεί διασπαστική μεσοπρόθεσμα. Ταυτόχρονα, η μετανάστευση έχει εξίσου σημαντικές επιπτώσεις για τις χώρες από τις οποίες πηγάζει, ενώ συνδέεται με περίπλοκο τρόπο με φαινόμενα όπως η ροή εμβασμάτων, διάδοση τεχνογνωσίας και άμεσες επενδύσεις. Η μετανάστευση μπορεί να λειτουργήσει ως σημαντική κοινωνική και οικονομική βαλβίδα ασφαλείας ενώ παράλληλα μπορεί να μειώσει το ανθρώπινο δυναμικό μιας χώρας.

Είναι όλο και πιο εμφανές ότι υπάρχουν πολιτικές που μεγιστοποιούν τα μακροπρόθεσμα οφέλη, ελαχιστοποιούν το μακροπρόθεσμο κόστος και παρέχει μεσοπρόθεσμη προστασία για προβλήματα προσαρμογής.

A) Νομικά θέματα

i) Πρέπει να διευκολυνθεί η απόκτηση ιθαγένειας (ιδίως από όσους ζουν με οικογένεια στη χώρα υποδοχής).

ii) Πρέπει η ιθαγένεια να αποκτάται αυτόματα από μετανάστες “δεύτερης γενιάς”.

iii) Πρέπει να υιοθετηθούν χάρτες με δικαιώματα των μεταναστών στις εθνικές νομοθεσίες, αλλά και στο επίπεδο του διεθνούς δικαίου.

iv) Στα εργατικά σωματεία πρέπει να εξασφαλισθεί συμμετοχή των μεταναστών εργατών με ποσόστωση.

v) Είναι ανάγκη να εξασφαλιστεί ένα minimum πολιτικών δικαιωμάτων για τους νόμιμους μετανάστες, ιδίως των δικαιωμάτων εκλέγειν και εκλέγεσθαι στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

B) Γενικές πολιτικές

i) Πώς μπορεί η διαχείριση της ροής της μετανάστευσης να βοηθήσει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των χωρών ;

ii) Σε ποιά έκταση θα μπορούσε η μετανάστευση να αποτελέσει πτυχή της περιφερειακής ανάπτυξης ;

iii) Μπορεί η τυποποίηση του νομικού καθεστώτος των μεταναστών εργατών να έχει θετικό αντίκτυπο στην οικονομική του συμμετοχή και να μειώσει την επίδραση παράνομων φορέων ;

iv) Υπάρχει χώρος για διμερείς ή πολυμερείς πρωτοβουλίες που μπορούν να επηρεάσουν το ρεύμα των μεταναστών και να διασφαλίσουν θετικά αποτελέσματα ;

v) Υπάρχουν πολιτικές οι οποίες να διευκολύνουν τα αναπτυξιακά αποτελέσματα και να περιορίζουν τις όποιες μεταβατικές αρνητικές συνέπειες στην αγορά εργασίας ;

Γ) Ειδικές πολιτικές (σε ατομικό επίπεδο)

i) Τα ασφαλιστικά δικαιώματα που αποκτώνται από μετανάστες δεν μπορούν να μεταφερθούν συνήθως σε περίπτωση επιστροφής. Πώς μπορεί να διευθετηθεί η μεταφορά αυτών των δικαιωμάτων προκειμένου να αποφευχθούν διακρίσεις και περαιτέρω επιπλοκές ;

ii) Η εργατική νομοθεσία χρησιμεύει μερικές φορές ως μηχανισμός αποκλεισμού, ενώ η έλλειψη εργασιακών προδιαγραφών είναι συχνά η αιτία που οι εργοδότες χρησιμοποιούν μετανάστες. Πώς μπορεί ένα ελάχιστο εργασιακών προδιαγραφών να εφαρμοστεί προς όφελος όλων των εργαζομένων ;

iii) Η κατοικία είναι ένα σημαντικό θέμα για τους μετανάστες το οποίο δημιουργεί διακρίσεις και προβλήματα. Υπάρχουν κάποιες πρωτοβουλίες που μπορούν να βοηθήσουν την εισδοχή.

Αθήνα, 22 Δεκεμβρίου 2000

dis.Y/0IT/Diaforetikotita1.doc/21.12.2000/p.1-4/md,rp